

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

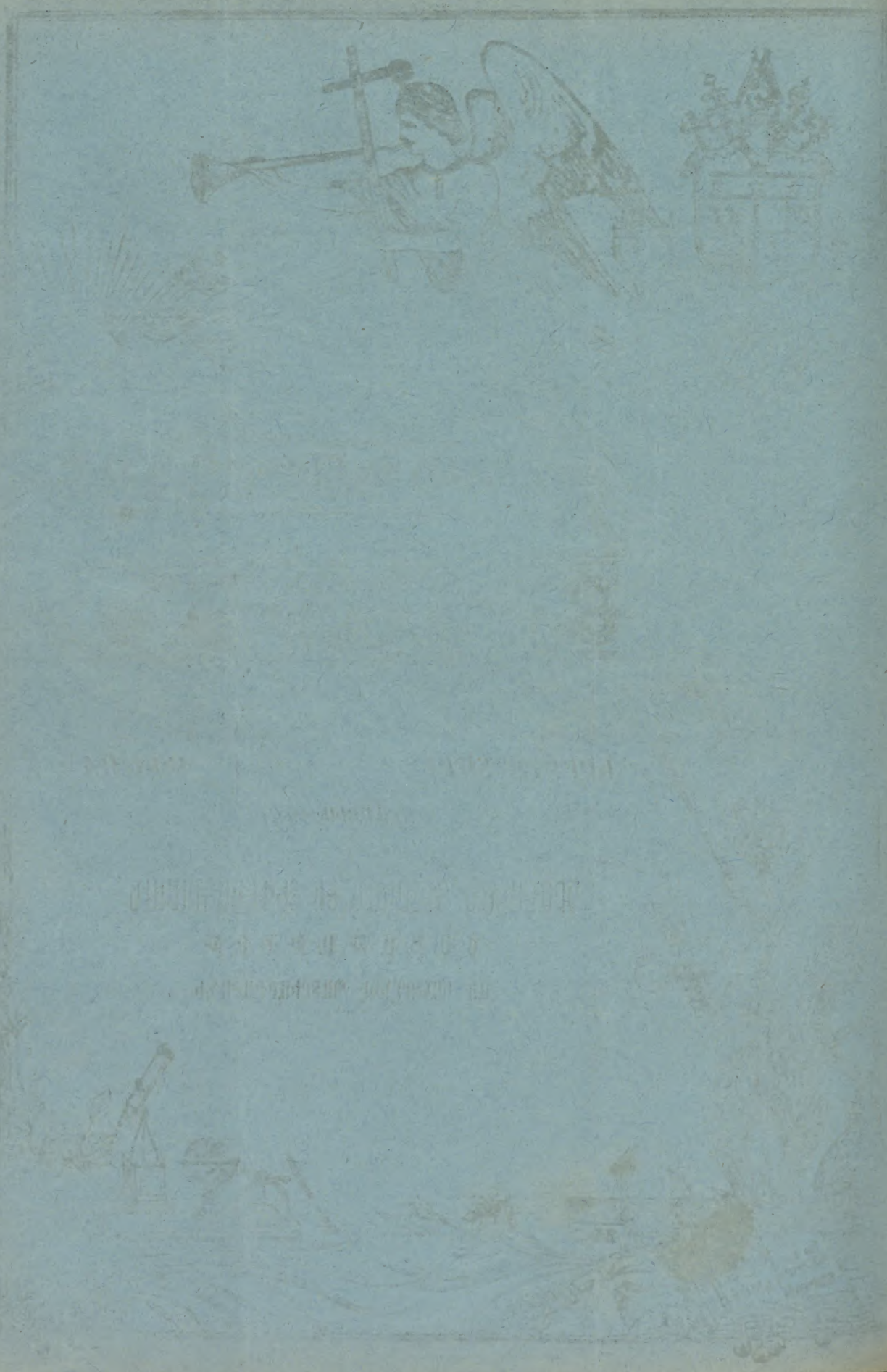
ԹԻԻ 94

10 ՄԱՅԻՍ 1913

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԲԱԹԱԹԱԹԵՐԹ

Երրորդ տարի 10 Մայիս 1913 Թիւ 94

«Սրբազան Քահանայապետն Պիոս Ժ. կը մաղթէ որ Կաթողիկէ Արձագանգ շաբաթերը շա-
րունակէ Հայաստանի կաթողիկէ ժողովրդոց մէջ, մանաւանդ ի գաւառս, փրկարար առաքելութիւն մը կա-
սարէ, ի բարգաւաճանս կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մաղթանաց արդիւնաւորութեան համար
Սրբազան Հայրն սրեւցիմ կ'օրհնէ յիշեալ Շաբաթաբերը, ինչպէս նաեւ անոր խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:

Համակ Կարգ. Մերի Տէլ Վալի, առ Ամեն. Տ. Պողոս Պետրոս ԺԳ: Թեղեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Կիլիկիոյ,
23 Նոյեմբերի 1912, ընդ 60760 քու ամսամարտ:

ԳԵՊՔԵՐ ԵՒ ՍԿՋՐԱՌԻՆՔՆԵՐ

1. Չուր մեղադրանք: 2. Մոլորութիւններ:

1. Կ. Արձագանգ, ինչպէս ամէն բանի
ձեռնարկ, դիտակէտ եղած է հակառակորդ-
ներու թշնամեանց: Ինքը պարտք ունի՝ 1.
ճշմարտութիւնը պաշտպանելու և ըսելու,
բացարձակապէս Կաթողիկէ տեսակէտէն: 2.
Կարելի եղածին չափ լուսաբերելու զամէնքը
բարի կամ անգիտացող կամ հակառակող: 3.
Դայթակղութիւնը արգիլելու՝ հոս և գաւառ-
ներու մէջ: Յիշենք Առաքեալին պատուէրը.
«Կ'աղաչեմ ձեզի, ո՛վ եղբարք, հանցե՛ք ի պի-
սիսիները, որոնք ձեզ ստրկած Վարդապե-
տութեան դէմ հերձուածներ ու գայրակղու-
թիւններ կը յարուցանեն, ու խորհեցէ՛ք հե-

ռացե՛ք անոնցմէ, որովհետեւ այնպիսիները
մեծ Տիրոջ Քրիստոսի չեն ծառայեր».— Հե-
տեւաբար Արձագանգ կը ճգնի իր այս՝ Սրբ-
բազան ըմբռնած երրակի պարտքերը խզմու-
նորէն կատարելու. ահա՛ իր յանգանքը: Ա-
սոր համար կը հալածուի, կը նախատուի.
զի ճշմարտութիւնը դառն է՝ թէեւ փրկարար.
և գիտակից յամառութիւնը ընդդիմութեան չի
հանդուրժեր, Կ'ընդվզի ու կը... նախատէ:

Յիրաւի՝ անձնական, անհասական նա-
խատինքներ ընելը որչափ որ ստորին է,
նոյնչափ ալ մեծ նշան է մոլորութեան: Թէ-
պէտ Կ. Արձագանգ երբեք անիրաւ յարձա-
կում չ'ըրծեց, բայց և այնպէս ենթարկուե-
ցաւ.— զլիսաւորաբար «Մէճմուա»յի մէջ.—
ոմանց անձնական յարձակումներուն, լու-
տանքներուն. զորս թէեւ ինքը սկզբունքօ-
րէն առ ոչինչ կը գրէ և չի գիշանիր ի վեր հա-
նելու, սակայն գայթակղութեան տեղի չը-

տալու համար հարկ կը համարի անոնցմէ զըլ-
խաւորներուն համառօտ լուսաբանութիւն
տալ :

1. Կ'ըսեն թէ Արձագանգ ազգասէր չէ .
— Երանի՛ թէ գիտնային թէ ինչ է Հռմարիտ
ազգասէրութիւնը : Այն չէ՛ ազգասէրը , որ
կեղծաւորութեամբ անդադար կը յեղյեղէ այդ
բառը , այլ ազգասէրն ա՛յն միայն է որ ի նը-
կատի կ'առնու ազգին բարոյական ու նիւ-
թական օգուան ու շահը : — Այն չէ՛ ազգա-
սէրը որ իբրեւ թէ կարեւորութիւն կու տայ
ազգային պատմութեան , լեզուի , կազմա-
կերպութեան , գոյութեան , կրթութեան , այլ
ազգասէրն ա՛յն է միայն որ ա՛յ միայն ան-
շըշուկ կը նուիրէ ինքզինքը այս ամէնը անա-
գարտ պահպանելու , այլ և զանաւոր զայն
նուազնէ հոգիներու կորուսի և վաճճազա-
փարականով : — Այն չէ՛ ազգասէրը որ , իբ-
րեւ թէ իրաւունքներ պաշտպանելու պատ-
րուակաւ Եկեղեցւոյ իրաւունքները կ'ոտնա-
կոխէ և կ'ըմբոստանայ Դերասոյն Հոգեւոր
Իշխանութեան դէմ , իսկ որ անսպասելի կամ
անկրօն , փրագիր ունի ազգին մէջէն քան-
գելու ամէն սրբութիւն , կրօնք և յաւի-
տենից յոյսը , այլ ազգասէրն ա՛յն է միայն
որ անվերապար կը հանդիսանայ մեր հարց
նշխիրական ժողովութիւնը , մեր պաշտա-
մունքը , կրօնքը , մեր Աստուծոյ : Կա՛յ ազ-
գասէր քառաջանկրօն , որոնք ողբին առ-
նը քանդակին և կ'աշխատին վերջին հար-
ուածը տալ՝ բարոյական և նիւթական . այլ
ազգասէրութիւնը չի ինչէ՛ : Արձագանգ
ազգասէր է ա՛յն իմաստով , որ անյեղիորէն
կը խորհի թէ ազգը չի կենար փրկուել ու
զարգանայ առանց էշմարիտ կրօնքի : Ուրեմն
կաթողիկէնէ համար ազգասէրութիւնը կը
կայանայ կրօնական սկզբունքները անաղա՛րտ
պահելով , աշխատելու մէջ ազգին յառաջ-
դիմութեան : Բնամի է ազգիւ և հասարակ-
կութեանը ա՛յն որ կը թելադրէ ազատաւո-
րութիւն և Եկեղեցւոյ կանոններէ ու Հոռ-
մայ Ս . Դանիւն գերիշխանութիւնէ անկա-
խութիւն . որ կը քարոզէ թէ Ս . Դանիւն-
յապետը կը խառնուի , տնիրաւ վճիռներ կու
տայ . որ Անոր դէմ կը մաքառի կ'անստատէ ,

Անոր վճիռները , քանադրանքն իսկ կ'արհամար-
հէ . որ անհնազանդութեամբ իր Հոգեւոր Պե-
տերը՝ Եպիսկոպոսներն ու Կղերը կ'անպատ-
ուէ , աշխարհային իշխանութեանց կը մատ-
նէ , և թերթերու մէջ անպատմելի լուտանք-
ներով կ'ազարտէ . որ Եկեղեցին կը , Պատ-
Կերները , Ս . Սեղանը և զԱյն՝ որ ա-
նոր վրայ բազմած է , կը սրբապղծէ , և այն-
պիսեաց առաջնորդը կամ կանակից կըլլայ , և
Աստուծոյ ժողովուրդը կը զայթաղեցնէ : Ա-
հա՛ ուրեմն՝ Արձագանգը կ'ամբաստանուի ,
որովհետեւ ի սէր կրօնի , ի սէր ազգին և ի
սէր հասարակութեան , կը պախարակէ այս
կործանիչ անիրաւ պրաքքները : Կ'ըսեն . «Մի՛
ըսեր մեզի մեր անիրաւութիւնները , «Ապա
թե՛ քեզ մեղանքի ի ձեռաց մեղքը» : Իսկ
Քրիստոս կը հրամայէ՝ «Թոյ՛նա՛ եւ մի՛ լուեր» .
«Ողոր՛ մարդոյ , դէս կացուցի զեզգ . եթէ
չքարոզեա՛ զաղիւն եղաւ ի ձեռաց Դոց խրե-
ղեցից» . — «Աստուծոյ՛ Եղաւ զաղեցանի
որ ինչ պատգիւրեցի» . Առաքելը կը հրա-
մայէ . «Հա՛յ ի վերայ ժամու եւ արարա-
մու . միսիքաբեա՛ , սասեա՛ , յանդիմանեա՛» :
Դասեցէ՛ք ուրեմն . Միքե արժան իցե
առաջի՛ Աստուծոյ՛ ձեզ լոնդաւաւ ի Կանոն-
աւոյ . ընտրեցէ՛ք . Բայց սակայն՝ «Արձագան-
գիլ պարս է Աստուծոյ առաւել՝ քան մարդ-
կան» :

2. Եւ ահա ա՛յն պատճառաւ կը սկսին
մեղադրանք և զրպարտութիւններ : — «Ար-
ձագանգ իմոս լեզու ունի» : — Դէտք է զի-
տել նախ՝ թէ , Արձագանգ ունի անհատի
չէ՞մ՝ իբրեւ այն , որոք չունի . միայն անոնց
կ'ուզէ իր խօսքերն ընդհանրապէս , որոնց
վրայ Ս . Դանիւնայապետը , Ս . Եկեղեցւոյ
Դերասոյն Դատաւորը , բացայայտ վճիռներ
տուած է . զանոնք իբրեւ վերնադոյն հրամանաւ
և անբողոքելիորէն յատարարուած կը հանց-
նայ մինչեւ որ զգաւտանան . անիրաւ գոր-
ծերը ի վեր կը հանէ , կը դարձնէ , կը ձաղէ ,
փնչկէ որ ան կը յուսադրէ . և քանի որ քե-
քստները կը քարոզուին , Դանիւնայապետա-
կան Որդեաւոր Իշխանութեան գէմ'հետեւու ,
չի կրնար զուի Արձագանգ . եթէ չկարենայ
զիրենք դժբախտաբար ի հաւան անել , գո՛նէ

բարինները պիտի աշխատի փրկել։ Բաց աստի ինչ է այդ խիստ լեզուն. խիստ է բռել յայտնի դայթակղութիւնը, քննադատել ու ձաղկել լրագրութեան միջոցով հրապարակաւ ցուցադրուած անկրօնութիւնը, անտարբերութիւնը, հակակղերականութիւնը, Հռոմատեցութիւնը, Եկեղեցիներու վրայ յարձակումները՝ օժանդակութեամբ անկրօններու, արբազդութիւնները, և այլն. և այլն. որոնք բոլոր կը քանդեն Կաթողիկէութիւնը։ Չէ՞ք կարգար Ս. Գիրքը. Քրիստոս Տէրն մեր ինքնին՝ ինչպէս հարուածեց ամբարտաւան յամառութիւնը. ինչ խիստ լեզու բանեցուցին իր Առաքեալները յաւանտոտ մոլորութեան դէմ։ Իսկ Սուրբերը. հին և նոր, արեւելեան թէ արեւմտեան, ո՛րքան սիրազեղ եղած են և հայրագործով դէպի բարիններ կամ գլխացողները, նոյնքան խիստ և անհանդուրժող՝ յամառներու, անուղղաներու, արհամարհոտ հայտնիներու դէմ։ Ինչ ըրին Աթանասներ, Օգոստինոսներ, Բակեբերաններ, Ենտրիալիներ...։ Նոյն ինքն Ս. Յրանչիսկոս Սալեզեան, քաղցրութեան տիպարը, քերք մը կը հանէր, և ահաւոր ոճով կը հարուածէր ճշմարտութեան անիրաւ և հետող հակառակորդները, որոնք էին՝ Հռոմայ Ս. Եկեղեցւոյ դէմ մաքառող մոլորեալներ։ Գերահռչակն Լուի Վէօիօ, հիւսնալի Չատագով Կաթողիկէութեան, ինչ զարհուրելի ոճով կը գրէր այսպիսեաց դէմ։ Բնական է որ հաճելի չ'ըլլար ճշմարտութիւնը, ինչ ձեւով պ'ըսուի, անոնց որ զայն չեն ուզեր. և չեն ուզեր որ կորովի կերպով չ'սուի։

3. Կը յարձակին նաեւ անհասկանալի կեանքի խճճանքներով, ձրի գրպարտութիւններով, Վատութիւն է տիղմ ու քարնետել, որոնք վերջապէս վարդեր կ'ըլլան ի սէր Աստուծոյ՝ նախատուողներու համար։ Այս տեսակ գրպարտութիւնները հինցած ու ժանգոտած և... վատ ձեռքերու գէնքեր են, գործածողին անպատուաբեր։ Պէտք է պատճառաւորել պատճառով ճշմարտութիւնը խօսողներուն դէմ. ըսուածը պէտք է դատել, և եթէ ճշմարտութիւն է՝ ընդունիլ, անկախ բոլորովին ըսողին որպիսութենէն. եթէ մեր-

ժուի ճշմարտութիւնը, ա'յն ատեն Աստուծոյ զատատանը անաւոր։

4. Իսկ հաւմե՛ք... մարդուն հաւատքը ի յայտ կու գայ իր դաւանութենէն ու իր գործերէն. Յակովբոս Առաքեալն ըսաւ. «Յո՛յց ինձի եւ հաւատե՛ք՝ առանց գործոց, եւ ես ցուցնեմ ձեզի իմ հաւատքս՝ իմ գործերովս»։ Մեր բարի գործերով ուրեմն մեր անկեղծ հաղանդութեամբ՝ Ս. Քահանայապետին, և օրինաւոր Հոգեւոր Պետերուն, մեր ապաշխարութեամբ, մեր Սրբազան բաներու յարգանքով, Ս. Խորհրդոց մերձենալովը և մեր բարեգործութիւններովը ցոյց տանք մեր հաւատքը. և անկեղ վերջը թե՛ղ արտագէտն Աստուած ըլլայ մեր զատաւորը, մեր մխիթարութիւնը, մեր վարձատրողը։ Բայց Հոգեւոր Պետերու հետեւելով, զանոնք ամէն կերպով նախատելով, անձնական ատելութիւններով, սրբութիւնները ոտնակոխելով չէ՛ որ պիտի կարենանք ապացուցանել որ մենք ճշմարիտ Կաթողիկէներ ենք։ Բացայայտ է։

5. Կը սերագործն նաեւ վեղձաւորութիւն։ Ո՛չ բնաւ. անհատական գաղափարները պէտք է խոնարհին Եկեղեցւոյ. Մայրագոյն Իշխաններուն յայտնի կանաց անջեւ. Համոզուինք որ ՊԱՐՏԳ Է Հնազանդ ըլլալ օգինաւոր Առաքողներուն եւ անոնց հոգատակիլ, ըստ Քրիստոսական և Առաքելական Պատմիրոսնայ։ Մեր Դատաւորը, միակ Դատաւորը՝ Դերմագոյն և անբողոքելի, Ս. Քահանայապետն է։ Այսպիսի։

6. Կ'ըսեն նաեւ թէ՛ Կղերք դրամի հաճառ խիղճը կը ծախուի. մետրին գրպարտութիւնն էր հարցնենք. ինչպէս գիտեն զայս... որովհետեւ Կղերք իրենց աւագածը չ'ընենք... Օ՛, ա'յն ատեն ծախած կ'ըլլար Կղերք իր խիղճը. Կղերք իր պարտքը կը կատարէ, եւ օրինաւոր եւ արդար վարձքը՝ եթէ կայ, հետեւութիւն մըն է միայն, Քրիստոսի այն վճռոյն համաձայն թէ՛ Արժանի եւ ճշակ վարձու իւրոյ. եւ Առաքելային այն վճռոյն համաձայն թէ՛ Որ սեղանոյ ծառայի, իսեղանոյ տնօրէն կերիցէ։ Բարի աշխատանքի փոխարէնն է օրինաւոր վարձքը. Այլ է վեր-

դիրը, երբ ապօրինաւոր մաքառումի եւ մոլորութեան եւ գայթակղութեան գործիք հայթայթելու համար մսխուին Եկեղեցեաց զրամները:

Միանգամ ընդ միշտ — քանզի կրկնելն այլ եւս տաղտկալի է եւ զգուելի, — ըսուած ըլլայ այս ամէնը: Վսեմ պահենք եւ անկախ փանաքի խոկումներէ՝ լուսաւոր ձեմարտութիւնը, որու դէմ կը պայքարին Մուրուսթիւնք: — Աս ալ գալ թիւով:

(Շարունակելի)

ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՆԱՀԱՏԱԿ

ԺԲ.

ՋԵՐՄԵՆԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ԱՌԵՐԱՆԵԼԻ ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՒ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱՆՈՐ ՇԻՐԻՄԻՆ
Ի ՊԱԼԸ ԳԼԸ ՍԱՄԱԹԻՈՅ:

Որչափ պատմութիւններէ քաղած ենք եւ մեզի աւանդուած է, եւ մենք իսկ մեր աչքերով տեսած ենք, Կ. Պոլսոյ մէջ մշտատեւ կերպով կենդանի մնացած է աճեցուն ջերմեռանդութիւն մը նկատմամբ Երանելի Տէր Կոմիտաս Բահանային Բէմօրձեանց: Այս ջերմեռանդութիւնը ընդհանուր եղած է, առանց խտրութեան ազգի եւ կրօնքի:

Ժողովուրդը երկու հարիւր տարիէ ի վեր Տէր Կոմիտաս Բահանային անմեղութեան, դիւցազնական առաքինութիւններուն եւ փառաւոր նահատակութեան համոզուած, անոր թափած սուրբ արեան եւ հրգօր պաշտպանութեան եւ բարեխօսութեան միշտ ջերմեռանդ մնացած է: Այնպէս որ տարուան ընթացքին մէջ անոր պատուական Շիրիմը ստէպ աջեղողներ անպակաս են: Անոր Պատկերները հաւատացելոց տներուն՝ մեծայարգ զարդարանքները կը կազմեն. և անոր Ս. գերեզմանին հողը շատ տներու մէջ իբրեւ մատուցք պահուած է. եւ յիշատակը վառ եւ անշէջ է սրտերուն մէջ: Եւ ասոր կենդանի արտայայտութեանը՝ Գում-գարուի, Եէնի-գարուի, Սամաթիոյ եւ Եէտի-գուլէի բնա-

կիչք սկիզբէն մինչեւ հիմայ ականատեսս վրկաներ կանգնած են. նա մանաւանդ ամէն տարի հոկտեմբեր 25ին (7 Նոյ. Ն. Տ.), իր Մարտիրոսութեան տարեդարձի տօնախմբութեան օրը:

Այդ հնաշխարհիկ Ուխտագնացութիւնը յիշուի սրտաշարժ է. կրօնական զգացման անվարժ եւ թմրած սիրտերն անգամ կը շարժէ, կը սփոփէ, գերբնական կենաց առաջնորդուող մարդկութեան երակներուն մէջ պաղած, սառած արիւնին ալ եռուզեռ կուտայ: Որովհետեւ ո՛վ է որ չի խորհիր չ'անդրադառնար, չի զգածուիր երբ կը տեսնէ ժողովուրդ մը, որ երամովին մեծ ու փոքր, այր եւ կին, ծեր եւ տղայ, իմաստուն ու տգէտ, հարուստ ու աղքատ եւ խոնարհ՝ անխտիր սահմանեալ ժամուն, սահմանեալ վայր մը դիմելու նպատակաւ՝ այլ եւ այլ անկիւններէ ի մի գումարուած՝ ճամբայ կ'ելլէ եւ ընդարձակ պողոտաներու մէջէն հեղեղի պէս կը հոսի եւ արուարձաններէ դուրս կը թափուի:

Անոնց դէմքին վրայ ուրախութիւն դերոշմուած է, զոր ամէն ոք դիւրութեամբ կը կարդայ: Զուարթագէտ են ու կը խայտան. տուն տեղ մոռցած, զգացում մը, տենչանք մը, նուիրական պարտականութիւն մը միայն կատարելու կը փութան:

Պոլսոյ Հայ-Կաթողիկէներու սեպական ուխտավայրը՝ կը գտնուի Պոլսոյ պատմական ամրաշէն արուարձաններէն դուրս ի Պարբլը ուր նոյն պատկառելի Հասարակութիւնը Նոյեմբեր ամսոյ 7ին (Ն. Տ.) (եթէ չաթթուան մէջ հանդիպի տօնախմբութիւնը՝ կամ առջի եւ կամ անմիջապէս հետեւեալ կիրակիի կը փոխադրուի) միանգամայն կը դիմէ դէպի Տէր Կոմիտաս Վկային անպաճոյճ, պարզ և խոնարհ գերեզմանը, փրկարար եռանդով համակուած ուխտերնին կատարելու:

Հասարակութիւնը, Երանելւոյն սիրով բորբոքած տոչորուած, յատուկ եւ անկեղծ փափաքով մը կը պատրաստուի անոր տօնախմբութեան: Բարեպաշտ ընտանիքները իրենց բնակարաններուն մէջ անոր շնորհաբեր պատկերը, համառօտ վարքը մեծ սիրով եւ եւ խնամքով կը պահեն:

Մոռողք իրենց սիրասուն զաւակները նուիրած են անոր . և այն պաշտելի անունը իրենց մտաց մէջ անջինջ պահելու եւ՝ ստէպ արտասանելու , և Վկային հզօր հովանին իրենց գերդաստանին վրայէն անպակաս ընելու համար , իրենց որդւոց մէկը սովոր են երգեմն անոր անունով կոչել :

Ո՛հ , որքան մեծ անձնաւորութիւնք այդ անուան պատուաբեր յիշատակներ թողուցեր են : Հիւանդներ անոր գերեզմանին հողէն առողջութիւն եւ կատարեալ բժշկութիւն ըստացեր են . և այն շիրիմը այցելելով զժնդակ ախտերէ ազատուեր են : Վերջապէս Հայ-Կաթողիկէ Հասարակութիւնը անբացատրելի համակրանք մը , անկեղծ սիրոյ զգացում մը կը տածէ ամէն կերպով սիրուելու արժանի երանելի նահատակիս նկատմամբ : Հետեւաբար զինքը երջանիկ կը համարէ երբ անոր տարեդարձը կը մօտենայ : Ամբողջ ընտանիքներ , եւ եկեղեցական դասը ամէն կողմանէ կը շարժին , կը գումարուին նախ ի Սամաթիա Կ . Հայոց Անարատ Յղութեան Եկեղեցին որուն մօտ է նախկին պաշտօնատեղին Երանելոյն , այսինքն Ս . Գէորգայ Եկեղեցին ի Սուրու-Մանասթըր , որոյ Աւագերէցն էր : Կը դըրդի թաղը , Տէր Կոմիտասայ քալած փողոցները կը կենդանանան . կարծես իր ձայնը , իր ազդու քարոզները լսելու կը չտապէ ժողովուրդը խուռներամ . աւա՛ղ ամէն ինչ այլափոխուած է . միայն իր առաքինութեանց ու մահուան քաղցր յիշատակը միշտ կենդանի է և անջինջ :

Սրբազան արարողութիւններէ ու Նահատակին Ներգոյնանէն վերջը . ժողովուրդը կը սկսի շարժիլ դէպ ի Պալըպլը :

Պալըպլը կոչուած վայրը Սամաթիայէն շուրջ 20 վայրկեան հեռաւորութեամբ , Պոլսոյ դարաւոր բերդերէն դուրս ընդարձակածաւալ , ամայի ու տխրագոյնիկ մեռելավայր մըն է , թխազոյն չոճիներովն՝ անտառախիտ : Հոն անթիւ ելեւէջներու վրայ գորշ ու ճերմակ կամ դեղնուտած անթիւ դամբանաքարեր փռուած և խռնուած կը տեսնուին : Հոն չըկայ կանոնաւոր ճամբայ մը՝ մէկ ծայրէն միւս ծայր քաշելու , այլ գերեզմաններու դիրքե-

րէն սահմանուած պահասարակ այլ եւ այլ նըրբուղիք կան , որոնք դարձեալ հինցած և ստէպ կոխկոտուելով կարծրացած գերեզմաններու մակերեւոյթներն են . զի չիք հոն ափ մը հող որ անխլիրտ մնացած ըլլայ :

Ահա խաղաղութեամբ իրենց յաւիտենական քունը քնացող անթիւ ննջեցեալներու յատկացուած այդ ամայի վայրին մէջ , բլրակի մը վրայ է Տէր Կոմիտասի բուն իսկ գերեզմանը : Հոն կառուցուած է Երանելոյն անպաճոյճ շիրիմը , որ ունի ձեւ զերթէ քառակուսի , մարմարէ երեք աստիճաններով , որոնց վրայ գետեղուած է մի մեծ դամբանաքար : Ահաւասիկ հոն է որ անթիւ բազմութիւն մը յաւարտ արարողութեանց եկեղեցիէն ելած կ'ուղեւորի մեծ ջերմնուանդութեամբ :

Շիրիմը արշալոյսին՝ արդէն զարդարուած լուսաւորուած , կարծես եկեղեցւոյ մը խորան դարձած է . այդ մեռելաքնակ անտառ հմակ կենդանութիւն զգեցած է . շարունակ ողբերու ձայնին վարժուած սեւ սեւ ծառեր կարծես կը խնդան : Մեծ Լուսաւորչի հարազատ Որդին , փառաւորեալ Նահատակը՝ հոն իւր հաւատարիմ որդիքն ընդգրկելու կը սպասէ , անոնց սիրտերն սփոփելու , ուխտներին ընդունելու , խրախուսելու և անհամար երկնային բարիքներ խոստանալու . հոն Հայր և Որդիք իրարու կարօտը լեցնելու կը պատրաստուին :

Եւ ահա բովանդակ Հասարակութեան մեծ ու փոքր ներկայացուցիչները հոն ներկայ են , բոլոր Հայ-Կաթողիկէ Հասարակութիւնը իւր երիցս սիրեցեալ Երանելոյն շիրիմին շուրջը բոլորած , խոնած խնդութեամբ եկեղեցական տաղերու , շարականներու քաղցրաձայն գեղգեղանաց կը միացնէ ներքին ուխտեր և իւրաքանչիւրին պաղատանքը , գոհարանութիւնը , սրտի ուխտերը անուշաբոյր խնկոց հետ դէզ առ դէզ վեր վեր սլանալով երկնից Արքային գահոյից առջեւ կը ներկայանան . մինչդեռ պատկանելի Հանգիսադիրը՝ Երանելոյն արիւնաթաթախ վերարկուովը զիրենք կ'օրհնէ : Այն օրհնութիւնը կ'իջնէ երկրպագու հաւատացեալ ամբոխին վրայ . որ

անով կազդուրուած դւ երջանկացած կրկին
ու կրկին խոնարհ համբոյրներ տալով այն
օրհնեալ Գերեզմանին, կը վերադառնայ՝ կեան-
քի անեղ պայքարին մէջ արիաքար պատե-
րազմելու նոր կորով, նոր ոգի զգեցած:

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Տապան օճեցալի արն բեմական,
Երիզէ մեծի՝ զոգիին Գեօքիւրհեան
Կաշափալ քնիկ շինին Բիւզանդեան,
Կոմիսաս արգոյ անուն Վարսամեան:

Հասակ ուղղաբեք դիմօք զուարթուն,
Լեզուազերապան՝ մօտ իմաստուն:
Տապալ յօրհնեաց զաղի փառփառուն,
Կոմիսաս արգոյ բանաստեղծ ներհուն:

Անրսգիւս վարուց մարմնով վերբեք,
Մըկրթեալ ի խաչ՝ քաժակին արբիշ:
Զման իւր արեամբ շառայնմէ պատիշ,
Կոմիսաս արգոյ Ախոյեան Վանիշ:

Վաթըն հալասոյ մասնեցաւ պէտաց,
Դաւապարտեցաւ յիւր մահապարտաց:
Զարեան իւր ծորան ի վնդին խնդրեաց,
Կոմիսաս արգոյ՝ քաշիշ Լուսազգեաց:

Ի Պարմախաբուն պո Պայագիսաւ,
Դեմետեալ օճիկն զրոյի իւր հասաւ:
Երկուբարքի այս սապակն եղաւ,
Կոմիսաս արգոյ՝ վրկայ հրոշակաւ:

Ցուցակ հրաւից բազմացան բուով
Զորոց վրկայէ ուխտադաց ծով:
Հասեալ հանապազ ըզրբոյն շիւնով,
Կոմիսաս արգոյ՝ վրկայ մեծագով:

Եղեւ կասարումն յամին Քրիստոսի,
Հազար եօթն հարիւր եօթներորդի:
Զուլազ եկացն քնկալ քնդ բոյդ զաղորդի,
Կոմիսաս վկայ լուսոյն նախորդի:

Թիւն Հայոց եր ճԱՌԵԼԻ,
Քրսան եւ հինգ Հոկտեմբերի:

ԲԱԲԱ ՔԻՄ ՏԻՐ

«Պիր սիւրաթը պերգիւն իլէ կիւզերան
օլան վազըթ, հէր շէյի պերապերինտէ կէօ-
թիւրէպիլմիշ տիր, Պիր քերթէ էթրաֆըմըզա
աթֆը նազար իտէճէք օլուրսագ, հէր շէյին
զայիլ օլտուղընը, բարէլէնտիյինի, էլէնիպ
թօզ հալինէ կէլտիյինի կէօրի բիւզ, Ինսան-
լար, էսէրլէր, ալի պինալար հէր չիւրիւմիւշ
հէյքէլլէր կիպի վէ հալօտ րախնէտար օլմիշ
տիվարլար միսիլու թէզէլիւլ իտիյօր, Հալ
պու քի եալընըզ Բաբա, զէմանըն հէր տիւր-
լիւ ինգըլապաթընա վէ էթրաֆընտա թէլա-
թիւմ իտէն տէրեայը մէհաքիմաթա գարը
ղալիպանէ պիր սուրէթտէ մուգավէմէթ էյ-
լէր, Ինսանլարըն օնա գարը թէրթիպ էյլէ-
տիքլէրի էն հէյլէքեար ֆօնըլօլար, թամիմ
էյլէմէք իսթէտիքլէրի աղրազ վէ ատալէթի
մահիրանէ պիլէ, օնը հիմայէ էյլէյէն գուվ-
վէյի իլահիյէ սայէսինտէ հիւքիւմիւլ գալըր
վէ միքրթէքիպլէրի իչուռն մուճիպի ար ու հի-
ճապ օլուրլար, Պէյհուտէ եէրէ տաղ կիպի
տալլալար օնը չարբմայա գալլըրլար, Օ,
քէնտի կրանիթ գայար իւզէրինտէ օնլարըն
քէօրիւք օլուպ քաղըլարըզլարըն սաքին վէ
ֆէրահ պիր գալլալ իլէ սէյր էյլէր, Հագիգա-
թէն տէ, թարիխտէն հիշ պիր շէյ էյօրէնմէ-
միշ օլան, վէ պըւ գուվվէթի ուզմայա գար-
ըն, մէյտան օգուեարագ, ազ վազըթ գար-
ֆընտա Բաբալըղըն սուգուլթընը իսպէր վէ-
րէն գասիր իւլ գամէ վէ քիւթահպին ինսան-
լար— շայանը տիգգաթ տըրլար, Զիւնքի,
Լաքօրտէրին թարիֆի զարիֆի իւզլէ, օ գա-
պիլ քէշֆիյաթտա պուլուռնանլար էմին օլմալը
տըրլար քի Բաբալըզ մագամը ալիսի քէնտի-
լէրին ճէնագէ ալայընտա հազըր պուլուռնա-
ճագ վէ մէզարլարը իւզէրինտէ ի՝ խորոց
կարդացի տուաւընը օ օգուլաճագ տըր»:

Աճէպա, պին տօգուլզ եիւզ եալընտա պիր
իսթիյարը միւհթէրէմ օլտուղը հալտէ, պիր
թարալէթի տայիմէ իլէ հէր վազըթ կէնճ օ-
լան պու ֆէվզ էլ ատէ ատէմին վազիֆէսի
նէ՞ տիր:

Բաբանըն վազիֆէսի, Քիթապը Շէրիֆտէ

խելաքեալսն վաղի՞ցէս հազարնոս առ-
յուրուսն «Երէգաւ զարի առնէր» եօղունն
իւզերինսն էն Թարաֆաւ էսիւն եարարաւ
մէսընտաքի իսի թելեւէնսն իսկսաւ ի-
տիւնսնսն:

Եվէթ, Բարանն իշի, վաղի՞ցէս,
մէստիսի էսիւն եարարաւ, ֆէզ Եթ Թապիթ
օլան Ալլահանի հայր Բա ըուհարաւ նազ Էյ-
լէմէ, իսի էսիւնսն էն Թարաֆաւ նուր
սալմազ, հազիթիւն վէտիսը մազաւտաւ,
սէսիսի Թէարրուզաւն, մասուն սազլամազ,
իշէ պուհարաւսն իսկսէթ տիր:

Օսուն եարարաւ էսիւն, ազլարն Թէ-
պէտիւլսն, պէտիւլսն Եթիւնսն Եթիւնսն
կէօթ, միւսիւնսն շէքիւն Եթիւնսն Էտեր,
վէ, էսալարաւ սալիթ դալմազլաւ, էն
հազի պիր Թէպէտիւլսն գալար, էյլէմէ-
սիսն պէտաւեր, ճէմաւթլարն, Բարաթ Թէ-
քէմիւլսն վէ առլարն իշիսն Եթիւնսն կէ-
րն, իտար, Էթմէյի պիւմէ, իտասնի, ալի-
մանսն, Բարալըն էն շայնը հայրէթ ճի-
հէթ տիր:

Ճագաթ, մաւթ Թէքսիւն, Բարաւ լա-
զը օլուղը գաւար սէվիւնսն, Օնը ըու-
հարն Թէքսիւն հարարէթիւն, գալարիւն
պիւթիւն գուզիւնսն սէվիւնսն, Օ քէն-
տի Բէյն ազիւնսն, հիւնսն Եթիւնսն շայն-
թէ տիր, լազի Բէյն ազիւնսն, մէ-
հապիւնսն Եթիւնսն Եթիւնսն շայնսն
տիր, Հայր Եթիւնսն Եթիւնսն իտարէն տա-
իւն օլան իտարաւսն, ուրու էսիւն ի-
թաւթ իթմէ պիր վազիթ տիր, Ճագաթ,
պու էսիւն իթաւթն իշիսն Եթիւնսն
գալարն հիւ պիր հիւնսն եօզ տըր, հալ պու-
թի Եթիւնսն առլարն շայնսն, Էթիւնսն իթաւթ
էյլէմէ օլան պէտիւլսն, Թաթիւնսն Զամիւնսն
սէտաւ պէտիւն տէյի տիր, Առլարաւսն պէրի
Բարալսն, Բէքս, Ազիւ Բէքս նաւը վէրիւնսն
տիր, Օսուն հազարնոս պուհաւ էյլէմէսն
վաղիթ, Օնը Բարաւ եսնի գալար, ֆէրաւ վէ
րուհա իշիսն պալիւ էյլէմէ, Պապա իշի
վանսն ետա իտարիւն, Պու կիւն Բարաւ տիր
մէ Գալար տիր, Գալար Գալար պիր շէ, տէ-
իւն տիր, Պու կիւն կէրէ տիր, Գալար կէ-
րէն տիր, կէրէ Բարաւ ու Թաթիւնսն

հիւն օլուն հիւնսն պուհաւ վէ կէրէսն, հիւ
պիր Եթիւնսն պու նաւը պու իշիսն իշի
Օնը շիւր իտարիւն, Բարա իշիւն առլ, Պապա
առլ, Պարաւ Առլարաւսն Բիւրիսիւնսն սու-
ուա իշիսն կիւն Գալար վէ սանարիւնսն,
տէն Օսուն իտարիւն շիւրիւն տազիւնսն,
սէմալարսն օլան Բէքս, քէնտի գալարիւն
պիր իտարաւ վէրէրէ, Բարալսն, ուրու-
հիւնսն սուհաւ էյլէմէ պիր ըուհանի քէ-
տէրիւն իտար էյլէմէ տիր:

Բարալսն նէ սուրիւնսն սէվիւնսն օլուղը-
մալ, Եթիւնսն պիւլար քէնտի պիր նուրթը
միւնսնսն պիւլար Բարալսն իտար:

Ճագաթ, Եթիւն վէ իտար իշի ճիւլ, ա-
միւ իշի վէ հազարսն իշի: Պիր քիւնսն սէվ-
տիւնսն, Օսուն Եթիւնսն Եթիւնսն
հարաթիւն Եթիւնսն, Օսուն իտարիւնսն
Եթիւնսն էյլէմէ, Օսուն առլարաւսն տաւա
պէտիւն օլուհարաւսն քէնսն Եթիւնսն շայնսն
Եթիւնսն, Բէքսիւն Ալլահաւ տազիւն օլան մէ-
հապիւնսն Եթիւնսն, տաթիւն պիւլար մէվիւն-
տիւնսն Ալլահաւսն պիր իտարիւնսն պիր
հալէ իթարաւ էյլէր: «Անվէն իթարսն իթար»:

Պիւնսն ալէյ, Բարալսն սէվէն քիւնսն,
Օսուն էսիւն վէ հալար Եթիւնսն շէյլէրսն,
նէ տէրէնսն գաւար վէ հանկի իտարաւ-
սն Օսուն իթաւթ պարս տըր եօլնսն
միւնսնսն կիրիւնսն Բարալսն սէվէն
քիւնսն, քէնսն վազիւնսն սէյլէմէսն տիր, տէմէյ,
չիւնսն հիւ պիր ֆէրաւսն ալար, ալար սէյլէ-
մէսն գալար տէյի տիր, Բարալսն սէվէն քիւն-
սն, իթաւթ իթմէյի իտարիւնսն էյլէրսն տիր
Եթիւնսն պէտիւնսն, էսիւն իտար Բարաւ
տէյի տիր, Եթիւնսն Եթիւնսն տիր եօլնսն
տա իթիւնսն իթմէյի, Օսուն վէրիւն օլուղը
էսիւն շիւրսն էյլէմէսն Բարալսն սէվէն քիւնսն,
Օսուն սալարիւնսն իտարիւնսն վէ, ֆիւնսն
շէյի էսիւն իտարիւն, ֆիւնսն շէյի էսիւն իտարիւն
կիրիւն հալարաւսն Եթիւնսն իթմէյի, իտարիւն
Բարալսն սէվէն քիւնսն, նէ գաւար ալար պիւլար
օլուհար, պալարաւսն Եթիւնսն Բարաւ
առլար սալարիւնսն Եթիւնսն իթմէյի, Օսուն
գալար Եթիւնսն Եթիւնսն իտարիւնսն

Բէքս Արեւալարաւսն
Օ Կ Ի Ս Ե Բ Ե Ն Ե Մ Ա Ր Ի

ԻՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՎԶԲԱՆՑ ԿՐԱՅ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (•)

«Եւ Բու ամէն խօսեցաւ մէջ ճշմարտութիւնը նախաճառ բազմի»:

(Շար.)

Մարդկանց ո՛ր՝ դասակարգին ալ պատկանիս, միշտ ճշմարտութիւնը զրուցելու քաջութիւնը ունեցիր: Տղոց և վառվառն ու բորբոքեալ երեւակայութիւն ունեցող, անձերու հասարակ եղող ամէն բան մեծցնելու, չափազանցելու մարմաջը մի՛ ունենար: Ասով կ'ուզուի՝ զարմացում և նմանակալ պատճառել: այս դիտմամբ ինչ որ զրոցեն, կը չափազանցեն և փոքրիկ երգ մը իրեն հակայ կը ներկայացնեն: Բայց ինչ կ'ըլլայ ատոր հետեւութիւնը: հնգիւ թէ մարդու մը այդպիսի սովորութիւն ունենալը կը հասկընան, անոր ըսածներուն գունէ կէսը կը գեղչեն, և վերջապէս կը նկոխն ալլելու անոր չի հաւատալ:

Ամենամեծ ինքնամոլ խոբէ՛ միտք դու տեսնեմ,
Անկեղծութիւն թէ ետագ Բու վրադ: ճշմարտեմ,
Պիտի չուզեն հաւատալ Բեզ,
Երբ ճշմարտեմ ալ լսես:

Եւ արդարեւ ստելով ուրիշ բան չի վաստակուիր, եթէ ոչ որ երբ ճշմարտեմ ալ ըսուի ուրիշները չհաւատան: Վաշնգի թէպէտ եւ ստախօսը միշտ չի ստեղծ, բայց անոր խօսքին հաւատք ընծայելը շատ խելացի գործ մը չըլլար: Չպրեմարդ մը երգմամբ քան մը կ'ուզէր հաստատել: երգումներուն չի որ հաւատք կ'ընծայուի: Ըսին իրեն, այլ ուղիւսնութեան: Վհասակար արտութեանց վրայ խօսելով կ'ըսէ՝ Հողին Աուրբ: Բեզան ստախօս՝ սպանանէ զանձն: (Իմաստ 1, 11): Վկայ սուտ՝ անունը պատժի ոչ լիցի... եւ որ յուզի զչարութիւն՝ կորիցի (Առակ. ԺԺ. 9):

Այս սարսափելի վճիռները այնպէս վերգողեցին բարեպաշտ փաստաբան մը, որ օր մը, դատ մը պաշտպանելով, փոքրիկ սուտ

(•) Տե՛ս Թիւ 83 էջ 449:

մը թերեւէն փախուցեր էր, և քիչ ժամանակ յետոյ Ա. Գրոց այս համուածները կարգաւորով, փակոյն հրաժարեցաւ արուեստէ մը, որ կրնար իրեն համար աղետալի ըլլալ: Անոնք որ փոքր քաներու մէջ անկեղծութեան մասին թերանալը իրենց խաղ մը, սովորութիւն մը ըրած են, մեծ բաներու մէջ ալ ընդհուպ թերանալու վտանգին կ'ենթարկեն իրենք զիրենք: Սովորութիւնը ի սկզբան զրգուածակութեամբ գործուածը պալա դիւրութեամբ և արտօմանքով գործելու կը վարժեցնէ զմարդ: Վախցի՛ր ուրեմն վարժուելու մոլութեան մը, որ զքեզ ատելի և անարգ պիտի ընէր ոչ միայն Աստուծոյ, այլ եւ մօրդոց առջեւ: վառն զի աշխարհս, թէպէտեւ բոլորովին կեղծ եւ ապականեալ, չի կրնար ուղղամտութիւնը չյարգել, և կը սկսի հիանալ: նոյն լոյս այն անձերու վրայ, զորոնք ինքը անարգած էր: Խարդախներէն և երկդիմներէն կը զարշին: ուղղամտ և անկեղծ մարդիկները կը յարգեն: միամտութիւնն և անկեղծութիւնը սիրելի են: Միամտութիւնը յատկանիշն է հոգւոյ մը, որ, ինչպէս որ է, այնպէս ալ կ'երեւի: անկեղծութիւնը ազնիւ հոգւոյ մը յատկանիշն է, որ ճշմարտութիւնը կը սիրէ եւ ինքզինքը անոր կուսակից յայտարարելէ չի վախնար: երկուքն ալ արտի ուղղութեան յայտարարութիւնն ու զեղումն են: Սակայն հարկ է զգուշանալ մարդ վշտացնելէ եւ գիտնալ լրուի, երբ հնաք չէ ըսել: մտածածը՝ առանց մէկը վշտացնելու: Խիստ շատ մարդիկ, որոնք, որչափ ալ արժանեաց տէր են թաղըրուին, մեծապէս պիտի վշտանային, եթէ իրենց մասին մտածուածը իրենց երեսն ի վեր զրուցուէր: Այն որ ամէն մտածածը կը զրուցէ, միշտ չի մտածեր իր զրուցած ամէն բանին վրայ: Լեզուի անխոհմտութեան տխուր հետեւութիւններն եղած են շատ անգամ անպատուիչ հարուածներ և նոյն իսկ մահ: Ամենափոքր չարիքը որ կարենայ հետեւիլ, մեղի՛ որոնց հետ որ կ'ապրինք, անոնց յարգն ու բարեկամութիւնը կորսնցնել տալն է: Բայց աւելի լաւ է շատ անկեղծ եւ ճշմարտախօս ըլլալ, քան թէ խարդախ եւ կեղ-

ԵՕԹՆԵԱԿ ՔՐԻՍՏՈՆԵԻ

ՏՕՆԱՅՈՅՑ

Մայիս 11	Ժ. Կիր.	ակ.	Հոգեգալուստ
12	Բշ.	րմ. Բ.	or Հոգեգ.
13	Գշ.	րվ. Գ.	"
14	Դշ.	գմ. Դ.	"
15	Եշ.	գվ. Ե.	"
16	Ուրբ.	դմ. Զ.	"
17	Շր.	դվ. Է.	"

Ս. ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍ ՍԱԼԵՋԱՆ (S. François de Sales)
(Եւր.)

Անգոնայի մէջ՝ Կաթոլիկութեան թոյլ շտաւա-
որ Ս. Փրանկիսկոս մտնէ նաւ մը, որ ծովակուր եղաւ.
Ինչպէս որ Հռոմի մէջ համաժ էր զինքը տունէ մը որ
կործանեցաւ. Երբ Սալէյ դպեակը հասաւ, հայրը, որ
միտքը գրած էր զինքը Խաչարիոյ առաջնակարգ պաշ-
տօններուն հասցնել, որպէսզի կարենայ պատիւ բերել
իր գերդաստանին և հարստութիւն գիգել, զինքը
Շամպէրի զրկեց, Ծերակուսին կողմէ իբրեւ փառա-
բան ընդունուելու համար. Հօրը հնազանդելով գնաց.
բայց ճամբան՝ ձին, որուն վրայ հեծած էր, երեք ան-
գամ սահեցաւ ինկաւ և ամէն անգամսուն՝ իր թուրը
պատեանէն ելլելով, խաչաձեւ դիրքի մը մէջ գըտ-
նուեցաւ. Փրանկիսկոս ասիկայ նկատելով իբրեւ ար-
տայաբուութիւն Աստուծոյ կամքին, որ զինքը կը մը-
ղէր, այս հրաշքով, կատարելու քահանայ ըլլալու գի-
տաւորութիւնը զոր իրեն ներշնչէր էր, պնդան ազա-
նէց հօրը որ ան ետ կեցաւ զինքը ամենանայնելու գա-
ղափարէն և թոյլ տուաւ որ Եկեղեցական վիճակը
ընդգրկէ:

Այս որոշումէն քիչ մը վերջը ձինէվրայի Մայր-
Եկեղեցւոյն յառաջակաց (prévôt) անուանուե-
ցաւ և ընդունեցաւ սուրբ աստիճանները մինչեւ օտր-
կաւագութիւն. որմէ յետոյ Գլխոտ կրանիէ, նայն ժա-
մանակի վիճակաւորը, որ զանիկայ կը սիրէր և կը
պատուէր առանձին կերպով, և մարգարէացեր էր թէ՛
ան իր յաջորդը պիտի ըլլայ. անոր հրաման տուաւ քա-
րոզելու. Այնքան յաջողութեամբ կատարեց այս
պաշտօնը, որ իր առաջին քարոզէն երեք նշանաւոր
դարձ եղաւ:

Եթէ իր խնարհութեան բերումներուն միայն
հետեւէր, քահանայ ըլլալը՝ մտքէն իսկ չպիտի ան-
ցնէր. բայց պարտք համարեցաւ հնազանդիլ, այս
խնդրին մէջ, իր Եպիսկոպոսին խրատին. Այս սուրբ
աստիճանին հետ Աստուած իրեն պարգեւեց նաեւ
ճշմարտապէս Առաքելական ոգի մը. արտաքոյ կարգի
եռանդ մը զգաց նկատմամբ Յիսուսի և հոգւոյ

ծարար. Սակայն բռնելիք միջին ճամբայ մը
կայ զոր բարեկիրթ մարդը միշտ պիտի կա-
րենայ գտնել. Ստիկա կարող է անհաճոյ ճըշ-
մարտութիւններ զրուցելէ ճշմարտութեամբ
խոյս տալ, եւ կամ զանոնք մեղմելու պիտի
ջանայ, համոզուած ըլլալով որ, իրեն զգաց-
մանց յայտարարութիւնը միայն իրեն ճշմա-
րիտ բարեկամաց ընելու է, այս եւս այն
պարագային, երբ զայն գիտնալու մեծ փա-
փաք յայտնեն եւ կամ մեծ պէտք մը ունենան:
— Մեծահոգի մարդիկ, որոնք անկեղծու-
թեան բոլոր արժէքը գնահատել գիտեն, զի-
րենք շողոքորթող բարեկամներու միշտ պիտի
նախադասեն նոյն իսկ այն թշնամիները, ո-
րոնք իրենց ճշմարտութիւնը պիտի զրուցեն:
«Բու խօսուածքդ, կ'ըսէ Սուրբ Փրան-
կիսկոս Սալէզիան, անոյշ, համարձակ, ան-
կեղծ, միամիտ պարզ եւ հաւատարիմ ըլլայ:
Զգուշացի՛ր՝ կեղծաւորութենէ, խորաման-
կութենէ եւ խաբեքայութենէ: Վասն զի,
թէպէտ եւ աղէկ չէ միշտ ամէն տեսակ ճըշ-
մարտութիւն զրուցիլ, եւ պարագաներ կան
յորս նոյն իսկ զանոնք խնամով ծածկելու եւ
պահելու է, սակայն երբեք ներքի չէ ճըշ-
մարտութիւնը վիրաւորել: Զքեզ վարժե-
ցուր երբեք չստելու ոչ կամաւ եւ դիտաւո-
րութեամբ, ո՛չ արդարացումի համար, եւ ոչ
ալ ուրիշ կերպով, յիշելով որ Աստուած ճըշ-
մարտութեան Աստուածն է: Ուստի եթէ ան-
զգուշութեամբ բերնէդ սուտ մը փախչի, եւ
դուն կարող ըլլաս զանի իսկոյն մոկնու-
թեամբ մը եւ կամ ուղղելով դարմանել, ըրէ՛.
անկեղծ արդարացում մը աւելի չնորհ եւ
զօրութիւն ունի քան թէ ստախոսութիւնը:
Եթէ ըսելիք ճշմարտութիւնդ կրնայ ու-
րիշի համար վնասակար ըլլալ, այն պարա-
գային պարտաւոր ես պարզապէս եւ միա-
մտութեամբ յայտարարել թէ՛ այդ մասին ը-
սելիք մը չունիս, եւ քեզ հարցնող անձե-
րուն ալ աղաչել որ աւելի չպնդեն: Այլ կա-
րելոր է քաջ գիտնալ որ, մեծաւորները իրա-
ւունք ունին ճշմարտութիւնը հարցնելու եւ
գիտնալու երբ խնդիրը իրենց իշխանութեան
ստորակարգեալ անձի մը վրայ է:

(Շարունակելի)

փրկութեան Այն օր կը մատուցանէր Ս. Պատարագը այնքան ջերմեանով, որ ոչ ոք կրնար անոր Պատարագը տեսնել և չյուզուի բարեպաշտութեամբ: Այս սուրբ Խորհուրդի միջոցին այնպէս կը գրաւուէր Աստուծոյ մտածութեամբ որ երբեք մտաց ջրում չէր ունենար, ամէն արարածի գաղափար կը ջնջուէր կարծես իր մտքէն: Եստ ճշգրտագորէն ներկայ կը գտնուէր պաշտօններգութեանց, սակայն այնքան պարմանալի պարեկշտութեամբ որ, եթէ իր կարգին չերգէր, մեռել կամ անպաշտ մարդ մը պիտի կարծուէր: Առաւօտեան ծաղած ժամանակը կ'անցնէր խոստովանանքի ատենին մէջ, ուր կ'ընդունէր ամէն տեսակ ապաշխարողներ անխորհր. բայց աւելի միտած ունէր աղքատներու, տկարամիտներու, վշտահարներու և այնպիսի անձերու որ խոստովանալու խորջում կը պատճառեն. ամէն ոք քոչ սրտով կը մեկնէր, իր քովէն Անհատաւոր եռանդով ետեւէ կ'ըլլար քաղաքներու և աւաններու մէջ բարոգիւն. իսկ գիւղերու և գիւղակներու մէջ միայն Քրիստոնէական Վարդապետութիւն կ'աւանգէր, սորվեցնեցով միտ միտ ժողովուրդին: Հաւատքով կը զօրանային աղօթելու, խոստովանելու եղանակը, Քրիստոնէական առաքինութիւնները և յատկապէս ամէն մարդու իր վեհակին համեմատ փրկուելու միջոցը:

Նոյն ատենները Եապրէի գաւառը մատուցած էր հերետախտութեան ամէն տեսակ աղետներուն քահանաները վտարուած էին, Եփեղեցիները աւերակի վերածուած, Վանքերը քանդուած և աշխարհականացած: Եստ լիմանուէր, Սափյայի դռները խնդրեց ձինկիւրայի Ստեփանոսէն որ հոն քարոզիչներ զրկէ որպէս զի այդ ժողովուրդը մարտութենէ ազատուելու նորէն Եփեղեցիոյ ծոցը դարձնեն: Երբ Սոսրին յանձնուեցաւ այս Առաքելութիւնը, Եապրէ մտնելով ինչ կաւ Աստուծոյ մեծփայլութեան առջեւ, երկրորդաբարութիւն բրաւ գաւառին կողմանէ, և ողջունելով նոյն գաւառին պահապան հրեշտակները և պաշտպան սուրբերը խնդրեց անոնց օգնութիւնը: Այս պատեւրագին հրատարակեց դժոխքի իրեանութեանց քեմ, որ տիրած էին այն ժողովուրդին, և անոնց մէջ հաստատուած էին ամբարշտութիւն և հերետախտութիւն գիւղերուն դէմ երգմանց ցըծութիւն բրաւ, և յետոյ այլ կրնէր ամէն անգամ որ որոշ քարի բռնուէր հերետախտներուն հետ և գիւղաւորաբար անոնց պաշտօնէից և բանաբաններուն հետ, որով հետեւ համալուծութիւն թէ չար ոգին մատուար իշխանութիւն մը ունի հաստատուելու հոգին երբեք վրայ, որոնք աւելի կամ նաւաղ անոր ազդեցութեան տակ կը գտնուէին միշտ:

(Շաբաղակի)

ՀԱՅԵՐԵՐ ԱՏԱՌԹԻՒՆՆԵՐ
..ՍՄԱՆՈՐՈՒՆ ԲՐԱՏՈՒՄԻ՝ ԳՐԵՆՆԵՐ

ՊԵՐՏԱՆԻՍՏԱՆԻ ԵՄԲԱՆՈՒՄԻՆ
ԳԳՈՒՆԱՆՈՒՄԻՆ ՎԵՐԵՆԻ
(Եստ.)

Սէր պիճիճ ունենալ ամենուն. բայց ընծաներինը օգտակար չի:

Եստ կը հանդիպի ու անծանօթ ամէն մէկ լայն համալուծ փայլի. սակայն անոր ներկայութիւնը ծանոթութեան այնքան կը մրացնէ:

Կը կարծենք երբեմն որ այդոց հաճելի կ'ըլլան մեր մօտեմտութեամբ ու կը սկսինք եւս առաւել ծանօթի ըլլալու մեր անոպայ ընտանոթեան երեւան գալով:

ՄԱԼԹԱՅԻ

ՍՈՒՐԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՐՈՎԸ

Այս տարի Արշերկրականի Մալթա կղզուոյն մէջ կատարուեցաւ Ա. Հաղորդութեան տարեկան Համաժողովը. թէեւ այնքան մեծ չի նախընթացներուն արտաքին ամենաշեղծ փառաւորութեան չի կրնար համեմատուիլ, եթէ յիշուին մանաւանդ Էդմոնդ Մոնրեալի, Մատրիաի ու Վիեննայի կարծեա զիպական հանդիսութիւնները, այստ. հանդերձ Հաւատքի ցոյցը քոզցեաւ աւելի եւս շեղ տուած եղաւ, երբ ազգք և ազինք, թէեւ թուական նուազ համեմատութեամբ զիմեցին կապոյտ աշխներու մէջ իրրեւ փառանեզ զմրուխտ մը պերճացող Կղզեակին, նոյն յատ նուէն համօրէն մարդկութեան փառաբանելու համար փառաց անմահ Թագաւորը. իր անհուն Սիրոյ, Խորհուրդին մէջը. Այդ Կղզին, ուր Հնարութեան Անօթն Պօղոս Առաքեալը մոլորութեան իժը թոթուեց ձգեց, բոցեւրու մէջ՝ այրելու մոխիր դառնալու, և քաղաքագէտ Բրիտոսոյ՝ յոյս ազգաց, այդ Կղզին, որ կը պանծայ փառաւոր անցեալով մը, իր յաղթանակներով, իր հռչակաւոր ասպետներով, իր անյաղթելի հաւատքով, այդ երջանիկ դարնաւարոյ Կղզին, իր ամբողջութեամբ իրրեւ մարդկութեան սրտին մեծ խնկարկաւոր կրկնաւոր բուրումներ ծխեց Արքա:

յից Արքային առջեւ, բարուններ խոնարհ
երկրագութեան, անկեղծ շնորհակալութեան,
անպարագրելի սիրոյ, յուսոյ և Հաւատքի,
ահաւոր փորձանքներու առջեւ աղերսարկու
համակամութեան և ողջակիզուող զոհաբե-
րութեան: Եւ զարնան արեւուն ճառագայթ-
ներուն ցնծալից սրսկումին նման, Երկնից
Տէրը երբ մեծ թափորով կը տարուէր իր
Պաշտօնէին բազուկներուն վրայ, Լոյսը ճշ-
մարիտ, սփռեց իր Սիրոյն ու Շնորհացը ան-
մահացուցիչ շողերն անհուն՝ այն Կղզիին, և
անկէ ամբողջ աշխարհիս վրայ: Օրհնութիւն
Որդւոյ Դաւթի, Ուսանան, Օրհնեալ եկեալ
յանդէն Տեառն:

Սրբազան Քահանայապետմա մեր Պիոս Ժ,
իր անձին ներկայացուցիչ և Համաժողովին
Նախագահ անուանած էր արդէն՝ զՎսեմ.
Կարդինալ Ֆէրրարթա, 66 տարեկան՝ խոհե-
մազարդ, ծանրաբարոյ, յոյժ առաքինի ծի-
րանաւորը: Ապրիլ 21ին մեկնեցաւ նա Հը-
ռոմէն իր հետեւորդներով, դէպի Միրակուսա-
ուր մեծաւ շքով ընդունուեցաւ տեղւոյն Վի-
ճակաւոր Եպսկ.էն և Իտալիոյ քաղաքական
իշխանութեանց կողմանէ, որոնք ելեւել կ'ը-
նէին Բարձրաստիճան Պատուիրակը մեծարե-
լու՝ ընդունելութիւններով, սեղաններով,
գովաբանութեամբ: Նոյնը եղաւ նաեւ երբ
հետեւեալ օրը մեկնեցաւ դէպի Մալթա:

Անգղիոյ Կառավարութիւնը — դիտեցէ՛ք
որ Բողոքական Անկլիքան Կառավարութիւնը
— Մ. Պապին Պատուիրակ-Միրանաւորը ծովով
փոխադրելու համար մասնաւոր գեղեցիկ զը-
րահապատ յածամբաւ մը յատկացուցած էր,
ամէն դիւրութիւններով, նաւուն անունն էր
Հիւսսու: Երբ կը քայլէր նաւը, Հրամանա-
տարը Կարդինալին ներկայացուց ամբողջ իր
նաւազները, որոնց մէջ բազմաթիւ Կաթողի-
կէներ եւս կային. ամէնուն ալ մէյմէկ յիշա-
տակ նուիրեց Միրանաւորը:

Յաջող ճամբորդութեամբ Ապրիլ 23ին
հասան ի Մալթա. Քաղաքը, զոր արդէն
հիսաքանչ գարուն մը պերճափայլ կ'ընծայէր՝
իր բուրումնաւէտ ամբաւ բուրաստաններով
ու դարաստաններով, չքնադապէս զարդար-
ուած էր՝ իր հիպպարակներու, ամրոցներու,

հին դղեակներու, պաթիսպներու, փողոցե-
րու և կառավարական շէնքերու և ամբողջ
առանձնական տներու վրայ, յաղթական
կամարներով, ծիրանի թաւշեայու մետաքս-
եայ ծածկոցներով, ծաղկեփունջերով, մրբ-
տենիի և վարդերու զրաւանգներով, Քահա-
նայապետական, Անգղիական և ուրիշ ազ-
գերու դրօշներով: Ընդհանուր ցնծութիւն մը
կը տեսնուէր ամէնուրեք, զոր այդ Կղզին և
անոր գլխաւոր քաղաքը Լաւալէթ, շատոնց
չէր տեսած: Հոգեզմայլ և դիւթիչ էր տե-
սարանը:

Հազիւ նաւահանգիստ մտաւ Կարդինալը
բերող նաւը, քսան եւ չորս թնդանօթի հար-
ուածներ գոռացին ողջունելով Եկոզմ ու Պըր-
կոզը՝ բոլոր պատերազմական և այլ բազմա-
թիւ նաւերը դրօշներու ծածանուտ ելեւէ-
ջով և իրենց սուլիչ-պարիկներով (sirène)
ողջունեցին: Բարի գալուստ մատակցին
Միրանաւորը Հիւրին: Քաղաքին երեք հն-
րիւր զանգակները մէկէն սկսան իրենց գան-
գիւններով օղը թնդացնել: Բաղմնթիւ Ե-
պիսկոպոսներ, Իշխաններ և Պատուաճառ
նաւէն դիմաւորելով, Մոլային Նախարա-
րութեան յատուկ շոգեմակոյկով հանցին
զինքը Սէրպաթոյօ, մինչ սկսաւ նուագա-
խումբը Քահանայապետական քայլերդը հին-
չեցնել: Ամբաւ ժողովուրդ կը ծափանարէր:

Կարդինալը մտաւ քառաձի փառաւոր
կառք մը, հետեւորդ ունենալով բազմաթիւ
ուրիշ կառքեր, առաջնորդուեցաւ մօտա-
կայ Եկեղեցին, ուր կարճ արարողութիւն
մը կատարուեցաւ. և անկէ թափորով գնա-
ցին Ս. Յովհ. Մայր-Եկեղեցին, ուր ըն-
դունեցան՝ Կղզւոյն Եպիսկոպոսն՝ Արհ. Բէյա
և Անգղիական Թագին Ջատարոզը: Պատ-
ուիրակը Քահանայապետական Օրհնութիւնը
տուաւ: Այն տեղէն Կարդինալը դիմաց Եպիս-
կոպոսարան, ուր պիտի օթեւանէր:

Կարդինալ Պատուիրակը պաշտօնապէս
այցելութիւն վերադարձուց Կղզոցն Կառաւա-
կարիչ Սըր Լայսլի Բէյօնի և Մովակալ Մելի-
նի: Ծաշեց Կառավարիչին քով:

Աշխարհիս ամէն կողմերէն բազմաթիւ
Եպիսկոպոսներ, Բարձրաստիճան Եկեղեցա-

կաններ և անհամար բազմութիւն հաւատացելոց հասած էր :

Կարդինալը նոյն առաւօտը հետեւեալ հեռագիրն ուղղեց առ Նորին Վեհափառութիւն , Գէորգ Ե . Թագաւոր Անգղիոյ , ի Լոնտոն .

«Մայրա եղելով ուր եկած եմ այն նաւով որ Ձեր Վեհափառութեան հրամանաւ իմ օրամարտութեան օակ դռնեցաւ ազնուաբար , յոյժ խղցր պարօք մը կը կատարեմ՝ մատուցանելով Ձեր Վեհափառութեան իմ վառ եւ խորին երախտագիտութեան յարգալի արտայայտութիւնը , եւ կը կցեմ նաեւ իմ եռանդնալից մաղթանքներս՝ Ձեր Վեհափառութեան եւ ամբողջ Արքայական Գերդաստանին կատարեալ երջանկութեան , ինչպէս նաեւ մեծ եւ հոյակապ Անգղիական Ազգին միշտ աւելի աճեցուն բարեյարդութեանը համար :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՖԵՐԴԻՆԱՆԴ

Նորին Սրբութեան Պիոսի Ժ.ի
Պատուիրակ ի Մայրա

Ապրիլ 23ին , Ժամը 3ին յետ միջօրէի , Համաժողովին բացման արարողութիւնը կատարուեցաւ : Կարդինալը երբ կ'անցնէր կառքով՝ երթալու համար Մուսքա կոչուած Եկեղեցին , որուն երկնաւայաց գմբեթին ներքեւ տեղի ունեցաւ բացումը , խոնուած ժողովուրդը կը գոչէր ծափահարելով : Կեցցե՛ Սրբազան Քահանայապետք , կեցցե՛ մեր Հայրը : Եւ հարիւրաւոր մանուկներ փառատրութեան երգեր կ'երգէին :

Մուսքա լի էր ընտիր բազմութեամբ , որ թէ՛ ճամբորդութեան և թէ՛ Կղզւոյն ու Քաղաքին և ներկայ Սրբազան պարագաներուն առթած հաճոյալից և այլազան զգացումներովն զմայլած էր :

Արհի . Հէյլէն , Նամիւրի այլեւս աշխարհածանօթ արքակեաց Եպիսկոպոսը , որ միայուն Նախագահ է Ս . Հաղորդութեան Համաժողովներուն միայուն Կարգադիր Մասնախումբին , գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ , աւետելով բարի գալուստ Քահանայապետական Պատուիրակին , և շնորհակալութիւն մատուցելով Նորին Սրբութեան որ բարեհաճած էր այսպէս պատուել Համաժողովը : Նոյնպէս Քրիստոնեայ ժողովրդեան կողմանէ սրտագին շնորհակալութիւններ մատուց Մալթա Կղզւոյն Եպիսկոպոսին , Կառավարչին ու Բը-

նակչութեան ընդհանրապէս՝ իրենց ազնւութեան համար որով հիւրամեծարեցին թէ՛ Համաժողովը և թէ՛ անոր գլխով բոլոր հաւատացեալ օտարականները :

Եռանդադին ծափահարուեցաւ :

(Շարունակելի)

Հ Ա Ի Ա Տ Ք

Համասարած ծագե՛ , Հաւաք , ջի՛նջ արեւ .
Մարդը փրկե՛ ջարակոյսիկն անդունդէն ,
Ուր վայելցնէր , վիշտը հոգին կը ֆանդեն ,
Երբնկութիւնն՝ անոր կու տայ հուսկ քարեւ :

Առանց ֆեղի՛ կեանքն է ծանցակ՝ արդարեւ ,
Մահուան վիճէ՛ արհաւիրքներ կը ժայթքեն ,
Կ'իշխան շանքեր խորհուրդներու քարճուկէն ,
Երկիւն , երկիր կը պարտէ՛ ֆոյ մը սեւ :

Ծագե՛ , պատանքն իսպառ ըրե՛ քնաչիւն .
Բե՛ր երեւան Արքայութեան փառքը շինը ,
Միակ յագուրդն՝ անհունասենց մեր արօին :

Մեր հոգիներ շողերուք օսի յո՛ղ ժայթկն .
Բարիկներովդ երանաւոք եւ անհուն՝
Երկրիս վրայ թո՛ղ երկիւնքի հաւն առնուն :

ԽԱՉԻԿ Վ . ԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

ՅԻՔՏԵՐԻՒ ՕԶԱՆԱՄԻ ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱԿԸ

Սուրբ-Վինկենտիոս Պաւլայեցւոյն Ընկերութիւնը մեծահանգէս չքով տօնեց , բոլոր աշխարհի մէջ , իր Հիմնադրին , Յիշատէրիք Օգնանամի Մենդեան հարիւրամեակը : Սրբազան Քահանայապետը այս տօնախմբութեանց աւելի փայլ մը տալու համար իր կողմանէ Բարիզ զրկեց Վսեմ . Վանուդէլլի Կարդինալը՝ Կ'արժէ որ մէկ քանի խօսքով տեղեակ ընենք մեր ընթերցողները Յիշատէրիք Օգնանամի կեանքին և իր հարիւրամեակին առթիւ Բարիզի մէջ տեղի ունեցող սքանչելի հանգէսներուն :

Յիշատէրիք Օգնանամ , ազգաւ Յրանաացի , ծնաւ Միլանի մէջ 1813ին : 1832ին Բարիզ գնաց իրաւագիրտութիւն սորվելու . և հոն մտերմացաւ Լագորտէրի , Մոնդալամպէրի , Ամբերի , Պալանչի և Շաթոպրիանի . և 1833ին

հիմնեց Ս. Վ. Պաւլայեցւոյն ընկերութիւնը։ 1836ին եղաւ վարդապետ (docteur) իրաւագիտութեան։ 1838ին՝ վարդապետ գրագիտութեան։ 1840ին՝ դերուստցի (agrégé)։ 1841ին՝ Լիոնի մէջ ուսուցիչ առեւտրական իրաւանց, ապա Սորպոնի մէջ ուսուցիչ՝ օտար մատենագրութեան։ Սալվանտիի կողմէ ղըրկուեցաւ Իտալիա, ուր բոլոր սրտանց ձեռքնտու եղաւ Պիոս Թ. Սրբազան Քահանայապետին, որ կ'ուզէր գլուխ անցնիլ վերածննալ Իտալիոյ։ 1848ին աշխատակից եղաւ Լագորտէրի Ere Nouvelle լրագրին։ Բազմաբարձիւն ու բազմաշխատ կեանքէ մը վերջ մեռաւ 1853ին հազիւ քառասուն տարեկան։ Ֆրէտէրիք Օզանամ պատմագիրներու մէջ առաջնակարգ տեղ մը կը զբաւէ շնորհիւ իր բազմաթիւ հոյակապ երկասիրութիւններուն, ուր հաւասարապէս կը փայլին հիստորիան, ճշգրտութիւն, վրասիմութիւն, վայելչութիւն և հաստատուն համոզում։ Հաւատոյ ծաւալման ամէնէն գործն անդամներէն ըլլալով, Լագորտէրի և Մանդալամպէրի հետ՝ իր դարուն առաջին կէսին՝ Կաթողիկէութեան ամենէն մեծ փառքերէն մին հանդիսացաւ։

Իր ամէնէն նշանաւոր գործն է Ս. Վինկենտիոս Պաւլայեցւոյն Ընկերութիւնը։ Այս Կաթողիկէ, եղբայրսիրական մարմնոյն նըպատակն է խօսքով ու գործով նիւթական և բարոյական նպաստ մատուցանել մարդկութեան։ Ասոր առաջին կաճառը (conférenc) տեղի ունեցաւ Բարիզի մէջ 1833ին։ 1837ին կաճառներու թիւը հասաւ չորսի։ Այնուհետեւ զարմանալի արագութեամբ ծաւալեցան Ֆրանսայի և ուրիշ երկիրներու մէջ։ Այնպէս որ 1861ին՝ Ֆրանսայի մէջ կար 1500 կաճառ։ Իսկ Ֆրանսայէն դուրս 1800 կաճառէ աւելի։ Այն ժամանակէն մինչեւ հիմայ շատ աւելի բազմացան կաճառները և հիմայ կը գտնուին աշխարհիս ամէն կողմերը։

Այս տարի ապրիլ 26ին իրիկունը Ս. Վ. Պաւլայեցւոյն կաճառներուն Ընդհ. Ժողովը տեղի ունեցաւ Բարիզ, ընդարձակ սրահի մը մէջ, Վսեմ, Պատուիրակ-Կարդինալին նախագահութեամբ։ Ներկայ էին 4000է աւելի մար-

դիկ։ Ժամը ութ ու կէսին Վսեմ. Պատուիրակ-Կարդինալը երեցաւ սրահաբեմին (estrade) վրայ. մեծադիմորդ ծափահարութիւն. ցնծալից աղաղակներ ամէն կողմէ։ Կեցցե՛ Պատուիրակ - Կարդինալը. Կեցցե՛ Պիոս Ժ., Կեցցե՛ Պապը։ Վանու գէլլի Կարդինալը ժպտադէ՛մ կ'ողջունէ հանդիսականները և շնորհակալ կ'ըլլայ ձեռամբացի կըրկին և կրկին, Վսեմ. Պատուիրակը կը բազմի սրահաբեմին մէջտեղը զետեղուած բարձրաւանդակ դահի մը վրայ։ Այլ ու ձախ կողմը կը նստին Բարիզի և Բէնի Կարդինալ-Արքեպիսկոպոսները։ Իրենց հտին կը նստին ուրիշ Արքեպիսկոպոսներ, Վարդապետներ, Օզանամի Ազգականները, և այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Երբ ծափերն ու կեցցէները լռեցին, Մ. տը Լանդալ տը Լապօրի՝ Ս. Վ. Պաւլայեցւոյն կաճառներուն Ընդհանուր քարտուղարը, Կարդաց Ս. Քահանայապետին՝ այս հարկւրամեակին առթիւ գրած նամակը, որ ընդհանուր ծափերով ողջունուեցաւ։

Այս նամակին մէջ Պիոս Ժ. կը գովէ Ֆրէտէրիք Օզանամը, որ իր ամբողջ կեանքը (աւաղ, աս կարճ) նուիրեց, գրչով ու գործով երեւան հանելու Կաթողիկէ հաւատքին փրկանք ազդեցութիւնը եւ հանդիսացաւ՝ Քրիստոնեական գիտութեան ամենէն նշանաւոր ախոյեաններէն մին։ Կը գրուատէ յատկապէս անոր հիմնած Ս. Վ. Պաւլայեցւոյն Ընկերութիւնը, որ իրիւ բազմաբեղուն սերմ մը, փութով խորումաս կը հասաւտեւր, եւ անհաւատալի արագութեամբ կ'անէր կը բարձրացար մեծ ծառի մը պէս, եւ իր թաւ ոստերը կը տարածէր ամեն կողմ. բարգաւաճում համեմատ ֆրանսական հանճարին, որ ամենէն աւելի գործն եւ արգասաւոր է կրօնի պայծառութեան վերաբերեալ ձեռնարկներու մէջ։ Այժմ, կը յաւելու Ս. Քահանայապետը, այս տեսարհածաւալ կաճառները մեծապէս օգտակար են, ոչ միայն այդեհածին ժողովուրդներու որոնց իրական նպաստներ կը մատուցանեն քե՛ ժամանակաւոր քե՛ յալեքեմական կեանքի համար. այլ նոյն իսկ անդամակից ընկերներու, որոնց կ'ընծայեն սրբայգման միջոցներ՝ շնորհիւ Քրիստոնեական սիրոյ զանազան գործերու։ Ապա Վսեմ. Կարդինալին Պատուիրակութեան պաշտօն կը յանձնէ։ (Շարունակելի)

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ընդունեցանք հետեւեալ նամակը.

7 Մայիս 1913

Ազատամարտի Աւստրիա եւ հայ կաթողիկոսները վերադարձութեամբ հետեւեալը թարգմանաբար հրատարակած է 23 Ապրիլ / 6 Մայիս 1195 թիւին մէջ .

«Կ. Պոլսէն կը հաղորդեն Նովոյէ Վրէմիայի. Պապին խնդրանքով ար լուրջ մտահոգութեան մասնուած է Հռոմի հեղինակութեան համար, Աւստրիական կառավարութիւնը գրեց Կ. Պոլսի իր դեսպանին, որպէս զի Հայ Կաթողիկոսներու կողմէն հրաժարեցուցուած թէրզեան Պատրիարքը Բ. Դուռը վերահաստատէ իր պաշտօնին մէջ: Այս ուղղութեամբ կատարուած ճշնշուածին այս առիթի Հայ Կաթողիկոսները իր պատասխան կը յայտարարեն թէ՛ ծայրայեղ պարագային անոնք կը նախընտրեն վերադառնալ հայ եկեղեցիին գիրկը եւ խնդրել Ռուսիոյ հովանաւորութիւնը, քան թէ խոնարհիլ նորէն թէրզեանին որ գիրենք բոլորովին լատինացիներ կը ձգտին իր բողոք, շատ Կաթողիկ Հայ Զատիկի օրերուն ներկայ գտնուեցան հայ եկեղեցական սրբապետութեանց»:

Թէ ո՛րքան ստուգութիւն կը պարունակէ Նովոյէ Վրէմիայի հաղորդուած լուրը, մենք չենք ուզեր հոս քննադատել, սակայն աղեւթուն մէջէն ակն յայնդիման կ'երեւի որ սոյն լուրին հեղինակը Ազատամարտի հետ սերտ յարաբերութիւն ունեցող եւ միեւնոյն նպատակին ծառայող խմբակին գիտումնաւոր հրատարակութեանց գործատունն է:

Այս հրատարակութեան մէջ մտադրութեան արժանի երկու կէտ կայ. առաջինն է սպառնալիք մը որ անշուշտ կը դիտէ կա՛մ Վատիկանը, կամ Օսմանեան եւ կամ Աւստրիական կառավարութիւնները. մենք այնքան բարձր վարչական տաղանդ չունինք վճռելու համար թէ որո՛ւն հասցէին ուղղեալ է սոյն սպառնալիքը. վերջնական վճիռը տալու հոգը կը թողունք իւրաքանչիւրին փորձ դիւանագէտներուն:

Երկրորդ կէտն է Կ. Պոլսի Հայ Կաթողիկոսներու ընդհանրութեան վերադարձած արարք մը, իբր թէ կը նախընտրեն վերադառնալ հայ եկեղեցիին գիրկը եւ խնդրել Ռուսիոյ հովանաւորութիւնը, քան թէ խոնարհիլ նորէն թէրզեանին, (այսինքն Ամեն.

Թէրզեան Կաթողիկոսին, իրենց եկեղեցական Պետին) որ գիրենք բոլորովին լատինացիներ կը ձգտին:

Այս մասին կը բողոքենք, յանուն Հայ Կաթողիկոսներու ստուար մեծամասնութեան, ճշմարիտ Հայ Կաթողիկէիցս վերադարձած ճրի ամբաստանութեանց, իբր թէ կրօնափոխ պիտի ըլլանք եւ Ռուսիոյ հովանաւորութիւնը պիտի խնդրենք:

Ճշմարիտ Կաթողիկէ Հայը կը ճանչնայ իր օրինաւոր եկեղեցական Պետը, կը հնազանդի Անոր եւ կը խոնարհի Անոր առջեւը, վասն զի Կաթողիկէ կրօնին կենսական սկզբունքն է հնազանդիլ իր օրինաւոր Պետերուն. ճշմարիտ Կաթողիկէ Հայը շատ լաւ գիտէ թէ Ամեն. Թէրզեան Կաթողիկոսը զմեզ չի լատինացիներ եւ չի կրնար լատինացիներ եւ թէ ինքը գերազանցօրէն աղգասէր է քան այն խմբակին անդամները: Գոնաւոր Կաթողիկէ Հայը կ'ուրախանայ երբ Բ. Դուռը զինքը վերահաստատէ իր բարեկեցութեան պաշտօնին մէջ եւ քնաւ կրօնափոխ չըլլար եւ Ռուսիոյ հովանաւորութիւնը չի խնդրեր այս պարագային:

Ազատամարտ եւ զինքը իբրեւ իրենց օղկանը ճանչցող խմբակը կրնան ապահով ըլլալ որ, նոյն իսկ ծայրայեղ պարագային, Հայ Կաթողիկոսներու հաղորդին մէկն անգամ հայ էջմիածնական եկեղեցիին գիրկը չի վերադառնար եւ Ռուսիոյ հովանաւորութիւնը չի խնդրեր: Մենք, ճշմարիտ Հայ Կաթողիկէներս, կը ցաւինք ի սրտէ, երբ տեսնենք թէ մեր կրօնակիցներէն մէկն անգամ ուղիղ ճամբէն կը շեղի: Գոնաւոր Կաթողիկէ չէ՛ ով որ չի ճանչնար իր անհրաժեշտ պարտքը հնազանդելու իր հոգեւոր Պետին, որով կ'անստատէ նաեւ Քրիստոսի, որ կ'ըսէ. Որ ձեզ լսէ՛ ինձ լսէ, եւ որ զմեզ լսեալդ զիս անալոգէ: Եթէ Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտ կ'ուզենք ըլլալ, պէտք է որ սիրայօժար եւ անպայման հնազանդիլք եկեղեցւոյ անսխալ ու Գերագոյն Վարդապետին՝ Ս. Քահանայապետին Պիտի Ժ.ի, եւ Անկէ ճանչցուած հոգեւոր Հովիւներու:

ԲԵՐԱՅԻ

ՄԱՐԱՇ ԶԵՄԱՍԹՐԱՊՈՒՆ

ՀԱՄԱԿԱՆ ԵՒ ՏԻՆԻՑԵՍԻ

Մարաշտան իրապեան Յովնէի Էֆէնտի-
տէն ալորդը մէքթուպա նազարէն՝ մայրա-
պետէրին մէքթէպինին պինասը էսքիլիկինէ
մէպնի երգըմադա եիւզ թուծմըլ օլորդըն-
տան պիւթիւն ձէմասթըմըլ տին վէ վիճ-
տանընըն տէմասընը տինլէյիպ վէ Քիլիսայը
Շէրիֆիդէ օլան սատազաթ վէ մէրպուլթի-
յէթլէրինին նիշանէի մատտիլէսի օլմագիւզ-
րէ, հալի հարպըն ինթան իթտիլի սէֆալէթէ
բաղմէն ձէգանմէրտանէ պիր տարէթտէ քէ-
սէսինի աշմըլ վէ պիր խայըլ բարա թօրա-
նըմըլ տըր. եալընըլ իրապեան Փանդիւսը
540 լիրա վէրմիշ տիր. իրապեան Փանկոր
էֆէնտի 250 լիրա. Մարաշտա Քիլիսամըղըն
շէրէֆ ու իզգէթինին թէգեիտ վէ իթիլսը
մագսէթիլէ գիւքուր վէ ինասա ախտ մէք-
թէպլէրիմիլին իսլահ վէ հալը մուսթազամի
իֆրաղը խուսուսընտա ձէմասթտա պիր ազ-
մը համիլէթ քեարանէ ույանտը. Պու մագսա-
տը միւպէճճէլին թէսիլի հուսուըլ իշիւն
մուտաթ վէ մանէվի սարֆը հիմմէթ իտէն Ար-
փիսթընտան Գերասպայժառ հազրէթլէրինէ տա-
թի միմնէթտար տըր. ախի հէվէսին տալի
թէմլէրիմիլտէ տախի ույանմասընը ան սա-
մալիլ զաւլա թէմէննի իտէրիմ.

ՌԱՅԱՅԵԼ ԽՐԼԱՔԵԱՆ

2 Մայիս 1913 Պէյ-Օղլը

Մեծաւ գոհունակութեամբ հրաւարուեցին այս
նամակը, Մարաշուց Կարողիկէ հաւատքին զուար-
թառա պատիւները արձանագրելու համար. վստահ ենք
որ այս կրօնաւէր զգացուծը ամէն տեղ ուրախութեան
առիթ եւ բարի օրինակ պիտի հանդիսանայ:

ԾԱՆ. ԻՄԲ.

ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՀՈՐՈՄ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՇԽԱՐՀ

Սորազան Բուհանայապետը բաւական կազմու-
թեամբ զլրուով փոփաք յայտներ է Վատիկանի պար-
տէզներուն մէջ պաղտ մը ընելու, և ունենալով ին-
ները փոփաք. սակայն ինքրուներ է իրմէ որ ժամա-
նակ մը ևս հանգիստ ընէ:

Տիպին Անգոնի Բուսանդարէ, Յրանալի նա-
խագահին մոյքը, վախճանեցաւ վերջերս բարեպաշ-
տութեամբ. Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ
մեծուշուք հանդէսով. ներկայ էին քաղաքի բա-
հաններ և քերականներ աշխարհականներ. Ներկայ
էին նաև նախագահը և իր բարձրաստիճան պաշտոն-
եաները, որոնք Մեծայանի միջոցին հախազահին հետ
յորդանիքով համարեցին մաղդափն:

Պորթի Արքեպիսկոպոս Արհի. Տիպուս և
Լիւստի Եպիսկոպոս Արհի. Գաթօ յարգալիք և փո-
րին շնորհակալութիւններ յայտներ են Պորտոյի Արք.
Վեսմ. Ամարիէօ կորգինային Bulletin de la semaine
շուրաւ թերթը արդիւնէն համար:

ԷԶՄԻԱՍՏՆԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐ

Էջմիածնականաց Խառն Ժողովը իր հրաժարա-
կանը տուաւ ընդհ. Ժողովին, որ արտակարգ կերպով
գումարուեցաւ կիրակի օրը. Ընդհ. Ժողովը մերժեց
Խառն Ժողովին հրաժարականը և իր մէջէն այլ եւ այլ
կուսակցութեանց պատկանող հինգ հոգի ընտրեց. որ-
պէս զի աջակցին Խառն Ժողովին:

Երուսաղէմի վանքը խառնակ վիճակի մը
մէջ է. Պարքաւ էֆ. Փափազեան որ կեդր. Վարդա-
թեան կողմէ Երուսաղէմ գացած էր վանքին գործերը
կարգադրելու համար, յարձակուով կրեւ և խոշտան-
գուեր է Միաբաններէն Պարս. Տեղապահը արգելա-
փակ կացութեան մը մէջ է:

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐ

Տերութեանց պետականները տուին Օսմ. կառա-
վարութեան հետեւեալ հաւաքական ժանուցագիրը.

Պետագրեպիս, դեսպան Լաւրենտիւմգաթիյ.
Անգլիոյ, Յրանալի, Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ
պաթի ունինք զեկուցանել Օսմ. Կայս. կառավարու-
թեան քէ տերութիւնք ընդունած ըլլալով դաւանակից Պե-
տութեանց պատառիւսը այն ժանուցագրին, որով տե-
րութիւնք բանաձեւած էին հաւատարման հիմներ, եւ ի
նկատի առնելով որ անոնք ընդունած են այս հիմներ,
գիրենք հրաւիրեցին պնդիւրապէս դադրեցնել բեւաճու-
թիւններ եւ նշանակել իրենց պատուիրակներն ու ա-
նանց հաւաքաւայրը, հաւատարման բանակցութեանց հա-
մար:

«Պատեցն ունինք մեր կառավարութիւններէն յա-
նուն անոնց թուրքոյ ռազմելու միեւնոյն հրաւերը, զոր
կը կատարենք ներկայիս»

«1 Մայիս 1913

Անցեալ շաբաթ իրիկուն արտաքին գործոց
նախարար Սայիտ Հալիմ փաշա Աւստրիական Դեսպան
Մարքիզ Բալլափրիէի յանձնեց թուրքոյ հետեւեալ
պատառները Տէրութեանց վերոյիշեալ հաւաքական
ժողովոյ գրին»

«Ասորագրեալս, արտաքին գործոց նախարար Ն.
Կայսր. Վեհափառութեան, Սուլթանին, ծանօթացայ պա-
րունակութեան հաւաքական զեկոյցին, զոր Նոյնին Վը-
սեմութիւն Դեսպանին, Աւստրիական գաղտնի, Անգլիոյ,
Ֆրանսայի, Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ, բարե-
հաճեցան իրեն յանձնել Մայիս 1ին»

«Ի պատասխանի պատիւ ունի զեկոյցանելու հո-
ցին Վեսեմութեանց թէ Կայս. Կառավարութիւնը ի նը-
կատի առնելով այս զեկոյցը. կը յայտարարէ թէ կ'ըն-
դունի Տէրութեանց հրաւերը՝ անմիջապէս դադարեցնելու
բեմադրութիւնները եւ նշանակելու իր լիազօր պատուի-
րակները, հաստատելու բանակցութիւնները կատարելու
համար»

«Սու. Կառավարութիւնը նշանակած ըլլալով իր
լիազօր պատուիրակները, իր կողմէ Լոնտոն քաղաք
կ'ընկեր իր հաւաքական պատուիրակներուն»

«ՍՍՅԻՏ ՀԱՆԻՄ»

Ռ. Դուռը նշանակեց իր պատուիրակները
հաշտութեան բանակցութեանց համար որ տեղի պի-
տի ունենան ի Լոնտոն. Ա. պատուիրակն է Պերլինի
նախորդ գեսպան Զօր. Օսման Նիզամի փաշա, Բ.
պատուիրակն է հանրօգուտ շինութեանց նախարար
Պարա Էֆ., իսկ Գ. պատուիրակն է արտաքին գոր-
ծոց խորհրդական Ռէշիտ պէյ Ս.յո կարգադրու-
թիւնը եղաւ, որովհետեւ Հազգը փաշա, Հիւսէյին
Հիւսի փաշա եւ Թէվֆիգ փաշա չուզեցին ըլլալ Ա.
պատուիրակ»

Նիզամի պէյ, օսմ. յեղափոխութեան հեղի-
նակներէն մին, եւ իր թիկնապահը, որ Ալպանիոյ ներ-
սերը բոլորականութիւնն է նպաստ օսմանեան թեկ-
նածուի մը Ալպանական գահուն համար, ատրճա-
նակի հարուածով սպաննուեցան Վալոնայի նաւա-
մատոյցին վրայ»

Անատոլի եւ Սուրիոյ նահանգներուն բա-
րենորդման համար օսմ. կառավարութիւնը մասնա-
ւոր ջանքեր կ'ընէ»

Գարատաղի թագաւորը ժողովի հրահրեց
բոլոր զօրավարները եւ արքունի ժողով եւս գումա-
րեց. Ամենարուսն վիճարանութեան մը ետքը մեծա-
մասնութիւնը որոշեց որ Գարատաղի գլուխ ծռէ Նա-
րոպայի որոշմանը առեւ, հակառակ գահաժառանգ
իշխան Տանկոյի յայտարարութեանը թէ, Եքսորա
Չոնակորայի նոր մայրաքաղաքն է Չոնակորայի գահ-
լիճը անհամաձայն ըլլալով արքունի ժողովին տուած
որոշման, հրաժարական տուաւ, զոր ընդունեցաւ Նի-
քոյա թագաւորը»

Չոնակորեան. կառավարութիւնը պաշտօնապէս
զեկոյց թէ իր արժանապատուութիւնը ընդգիմանա-
լով տեղի տալու տառնականի ցոյցի մը առջեւ, Եքս-
որայի բախտը կը յանձնէ մեծ տէրութեանց ձեռքը»

Միջազգային նաւարածին հրամանատարը յա-
րաբերութեան մասը Եքսորայի կառավարին հետ,
որ քաղաքը պիտի յանձնէ սպաննու յանձնաժողովի
մը»

Պաշտօնապէս կը հաւատարմութիւն թէ Բշ. օր-
ուընէ սկսեալ 10 օրուան համար եւս երկարաձգուել
է զինագուլը թուրքոյ եւ Պաշկարիոյ միջեւ»

Էլիսանտի ոստիկան զինուորներէն 200 հո-
գի ցոյց մը Պաշկարի յարձակելու են կառավարու-
թեան կեդրոնատեղւոյն վրայ, ընդհ. ժողովին սրահին
ապակիները ջարդեր են Մեծամեծ շնորհմանով
հազիւ կարելի եղեր է զիրենք հանդարտեցնել»

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դէպքեր եւ սկզբունքներ	289
Տէր Կոմիտաս Բահանայ	292
Բաբայ Բիւմ Բիւ	294
Իմաստութեան սկզբանց վրայ բարոյական եւ պատմական խորհրդածութիւններ	296
Եօթնեակ Բերսեղեի	297
Մայրայի Ս. Հաղորդութեան համաժողովը	298
Հաւատք	300
Ֆեֆեթի Եօթնեակի հարիւրամեակը	300
Լուսաբանութիւն մը	302
Մարտե նշմարարները համիլեթի սինիլէսի	303
Տեղեկագրական	303

ԱՐՏՈՐԱՏԵՐ

ՅՈՎԼ. Ծ. Վ. ԿԵՏԻԿԵԼՆ

ՏՆՈՐԷՆ-ԽՅԱՍԿԱՍՊԵՏ

ԳԵՌՈՐ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԵՐԶԻՊԱՆԵԱՆ

Տպագր. Կ. Աւստրիական Երաբարքերի. Բեռն, Պայրամ փողոց քիւ 6, Կ. Պոլիս

ԲԱԺԱՆՊՐԻԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—Թուրքիոյ համար, տարեկան՝ 40 դնկ. արծ. վեցամսեայ՝ 20.—
մէկ թիւ՝ 1 դնկ.:— Արտասահման՝ տար. ժր. 10. վեցամս. 5.—Վնարմունք կանխիկ են:

ՀԱՍՅԷ.— Կաթողիկէ Արձագանգ, Բերա, 5 Պայրամ փողոց 5, Կ. Պոլիս:

GATOGHIGUÉ ARTZAKANK

Péra, 5 Rue Baïram 5

Constantinople

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ.— 1.—Արձագանգ կը նրաստակուի Շաքաթ օրերը: 2.— Խմբագրութիւնս պարտաւորեալ չէ անպատեհաւ կամ նոյնութեամբ նրաստակել իրեն ղրկուած ո՛ր եւ է յօդուած: 3.— Կեղծանունով ղրկուած յօդուածներու հեղինակը կը պարտի իր իսկական անունը ծանուցանել Խմբագրապետին: 4.— Ձեռագիրներ եւ չեն դարձուիր: 5.— Յօդուածներու ձեռագիրները պէ՛տ է գրուած ըլլան թուրքի մէկ կողմը միայն: 6.— Ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմանագրութիւնք կը կատարուին: 7.— Հասցէի փոփոխութեան համար պէ՛տ է անհրաժեշտ երկու դանեկանի նամակագրութիւն միասին ղրկել:

ՏՊԱՐԱՆ Կաթողիկէ Արձագանգի Բերա, 5 Պայրամ փ. 5: Տպարանս ըստ ամենայնի նոյն եւ ի վիճակի է որ եւ իցէ տպագրական գործոց համար: Կը տպուին ամէն տեսակ ծանուցումներ, զիրքեր, տեսքներ, հրատարակութիւններ, բարդեր, բարդ-տաշտներ, մանագրներ, եւն., եւն.: Գիրքեր անմեղեղի կերպով տալու են: Գեղեցկագիտական նաւակի եւ տպագրական մագրութեան կողմանէ յաճախորդները անտարակոյս գոհ պիտի մնան:

ԿԸ ԾԱՌՈՒԹԻՒՆ «Տարեկան Սկզբունք Բրիտանական Վարդապետութեան» հաստատեալ եկեղեցական իշխանութենէ եւ կիրառութիւնը հրամայեալ: Բաղկացած է 136 էջերէ: Գին, ամուր թղթակազմը 2 դնկն.:
